

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Preciosa || Hiero-||theca || Dvodecim || Vnionibvs ||
Colo-||niensis Historiae || Exornata**

Gelenius, Aegidius

Coloniae Agrippinae, 1634

Capvt Primum. Describit solemnitatem & pompam quae in S. Engelberti
exuuiarum eleuatione intercessit 1633.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9564

CAPVT PRIMVM.

A

DESCRIBIT SOLEMNITATEM ET POM-
PAM, QVÆ IN S. ENGELBERTI TRANSLA-
TIONE INTERCESSIT.

*V. plura de S. Engel-
berto pag. 118.*

*Surrexerit David & abiit & vniuersus populus qui erat cum eo, vt adducerent arcam
Dei, super quam inuocatum est nomen Domini exercituum, z. Reg. 6.*

B

REQVENTER, Beneuole Lector, in historia S. ENGELBER-
TI mentionem feci de noua Hierotheca eaque preciosissi-
ma, quæ summa arte iam integro quadriennio in eiusdem
Sancti honorem elaborata fuit, ac tandem proxime supe-
rioribus diebus perfecta atque absoluta. Ne igitur poste-
ritati lateat, quàm magnifico cum apparatu sacræ S. ENGELBERTI exu-
niæ in eam ipsam sint translatae, paucis solemnitatem omnem cum ipsa
Hierotheca, tenui licet penicillo adumbrabo.

Sub annum millesimum sexcentesium tertium & tricesimum, *Tempus noua
translationis
S. Engelberti.*
VII. Idus Nouembr. euocata pridie (id est, VIII. Idus Nouembris, quæ
Dominica erat infra omnium Sanctorum ferias solemnes) ex ambone

C vniuersa ciuitate; tum Clerus, tum ciues certatim ad Metropolitanam
Colonienfis Vrbs ædè sese effudere, vbi iam omnia ad solemne pompã *Multitudo
presens noua
translationis.*
parata & composita erant. Chorus secundùm viros principes, ab octo ex
vndecim Canonicorum Collegijs (quæ in supplicationibus comparere
consuerunt) stipabatur; medium chorum ipsa, quam descripturus sum,

noua occupabat Hierotheca, & ponè Musicorum turba. Ex Religioso-
rum ordinũ agminibus suas quodque pro antiqua consuetudine serua-
bat stationes, quas in ample basilicæ sacellis sibi habet designatas, *facil-*

D que operabatur. Omnibus igitur ex ordine dispositis, mystæ octo præ- *Quomodo
vetus Hiero-
theca ex sa-
crario elata.*
eunte cruce, sacris labaris, thurigeris, ac tædiferis; antiquam ex plumbo
rumbã humeris suis sustinètes è sacrario ad chorum extulere; comitabã-
tur qui pluuiialibus, vt vocant, erant induti cycladibus & mitris redimi-

ti Reuerendissimi Viri D. Otto Gereon Archiepiscopus Cyrenensis, Vi-
carius in Pontificalibus Serenissimi & Eminentissimi Domini nostri
FERDINANDI Archiepiscopi & Principis Electoris Colonienfis.

D. Ioannes Episcopus Cardicenf. Vicarius in Pontificalibus & Spiri-
tualibus, Paderbornenf. & Hildesimenf. Præpositus in Schilzede.

D. Iodocus Wagenhauber Episc. Augustopolitanus, Vicarius in Põ-
tificari-

tificalibus Herbipolensis, & Collegiatae Ecclesiae noui Monasterij Herbipol. Decanus.

Subsequebantur, quos infra nominabo, Metropolitanae Canonici comites, presbyterique suis ornati supparis & consueto habitu.

Productum vix sacrum pignus sub multitudinis aspectum, eam ad singularem sui venerationem inuitat, veneratur omnes, clerus hilari mente iteratisq; vocibus occiuit: *Iustū deduxit Dominus per vias rectas. & ostendit illi regnū Dei, & dedit illi scientiā Sanctorū: honestauit illū in laboribus: & cōpleuit labores illius. Immortalis est n. memoria illius, quia & apud Deū nota est apud homines &c.*

Inauguratio
nouae Hiero-
theca.

Translatio
reliquiarum.

Proceres
praesentes.

Deinde iteratoque gloriam indiuiduae Trinitati; ut in sacris consuevit officijs, decantat; ipsumque Martyris pignus Principes ante viros in mensa ad hoc expedita reponitur. Exinde nouam Hierothecam sacro caeremoniarum ritu benedictionibusque inaugurare coepit & celebrare Reuerendissimus Archiepiscopus Cyrenensis, Principis Electoris & Archiepiscopi Colonienfis, &c. in Pontificalibus Vicarius. Aboluta benedictione DD. Suffraganei ad antiquam regressi tumbam, amouerunt bysinum, quo inuoluta tegebatur, Notarijque DD. Balthasar Breuver & Ioannes Fabricius iussi sunt Sigillorum recognoscere integritatem, quam cognita, reserauit ipsa sigilla in reliquorum Suffraganeorum praesentia, Reuerendissimus Dns Cyrenensis; Deinde venerabundus suffitu excitato, nudatum velo sacrum caput cum osculis e tumba extulit, Principibusq; viris pio colendum osculo obtulit, qui frequetes popae intererant, quos inter eminebant Reuerendissimi Eminētissimus illustrissimiq; Principes.

ANSELMVS CASIMIRVS à Wamboldt, S. Sedis Moguntinae Archiepiscopus S. R. Imperij septemuit & per Germaniam Archicancellarius.

FRANCISCVS GVLIELMVS, Episcopus Osnaburgens. Mindens. ac Verdens. Sac. Rom. Imperij Princeps, Metropolitanae, nec non Cathedralium, insignium ac celeberrimarum Ecclesiarum, Colonienf. Ratisbonen. Freisingen. Bōnen. Monacēn. Oeting. respectiue, Praepositus, Archidiaconus & Canonicus, Comes de Wartemberg, Dominus in Waldt, &c. ad hanc sacrarum reliquiarum translationem Serenissimi & Eminentissimi Domini nostri Archiepiscopi & Electoris Colonienfis, &c. Legatus, S. ENGELBERTI studiosissimus venerator; cuius pia sollicitudo cultū hunc & supplicationem plurimū promouit & adornauit.

FRANCISCVS ab HATZFELT, Episcopus Bambergensis & Herbipolensis, Francia orientalis Dux.

GEORGIVS ANTONIVS à Rodenstein, Episcopus Wormatiensis.

IOAN-

HIEROTHECA.

7

Ioannes Adolphus ab Hoheneck, Ecclesiæ Fuldenfis electus Abbas, Diuæ Augustæ Archicancellarius per Germaniâ & Galliam Primas.

Wolfgangus Wilhelmus Newburgicus, Iuliæ, Cluiæ, Montium Dux, Comes Palatinus Rheni &c. S. ENGELBERTI consanguineus, pridie huius solemnitatis Coloniam appulerat, sed præpeditus negotijs pompæ non interfuit, die tamen postero plurimum venerationis sacris impendit Lipsanis SANCTI ENGELBERTI, quem apprime sibi dilectum à Serenissimo Filio suo etiam infante inter diuos tutelares inuocari iussit.

B Secundum hos vero Metropolitanum Collegium ipsum, absentibus asterisco notatis, sic adstabat.

Illustrissimus..... Præpositus.

Franciscus Dux Lotharingæ Episcopus Verdunensis &c. Decanus.

Franciscus Ernestus Comes in Dorlsweiler, Krichingen, & Pittingen, Subdecanus Capellarius & Thesaurarius.

Ioannes Comes de Wolffseck, Dominus de Walburg, sacri Romani Imperij Dapifer hæreditarius, Episcopus Constantiensis, Chori-Episcopus.

C Bertholdus Comes de Königseck & Rottenfels, Dominus de Aulendorff & Dominij Stauffen, Scholasticus & illustris Sancti Gereonis Decanus.

Ioannes Iacobus Comes de Königseck, & Rottenfels &c. Maior Diaconus.

Otto Ludovicus Comes Syluestris & Rhenanus de Thaun, & Salm, Minor Diaconus.

Hermannus Adolphus Comes de Salm, Dñs de Reifferscheid, &c. Marischallus hæreditarius Diœcesis Colonienfis.

Wilhelmus Salentinus Comes de Salm, Dñs de Reifferscheid, &c.

D Marischallus hæreditarius Diœcesis Colonienfis.

Enno Philippus Comes & Dominus Frisiæ Orientalis & Rittberg, Scholasticus Argentinensis, &c.

Leopoldus Comes & Dominus Frisiæ Orientalis & Rittberg, &c.

Leopoldus Fridericus Comes de Hohenzolleren, Sigmaringen & Veringen.

Leopoldus Wilhelmus Archi-Dux Austriæ Diui FERDINANDI Cæsaris filius, Archiepiscopus Magdeburgensis, Germaniæ Primas, Episcopus Argentinensis, Patauientis, Halberstadiensis, &c.

Mat-

- * Matthias Princeps de Medices, &c.
- * Nicolaus Franciscus S. R. E. Cardinalis, Princeps Lotharingæ, &c. **A**
- * Leopoldus Princeps Medices.
- Ferdinādus Comes de Māderscheidt, Blanckenheim, & Geroltstein.
- Wilhelmus Ernestus Comes de Manderfcheidt, Blanckenheim, & Geroltstein. (berg, &c.
- * Ferdinandus Franciscus Comes & Dominus Frisiæ Orientalis & Ritt-
- * Leopoldus Fridericus, Dominus de Walpurg, Dapifer hæreditarius.
- * Maximilianus Henricus Comes Palatinus Rheni, vtriusque Bauariæ Dux, Coadiutor Hildesimensis & Berchtesgadenfis, Præpositus Magdeburgens. Argentinenf. & Constantienfis. (tarius S. R. I. **B**
- * Wilhelmus Wunibaldus, Dominus de Walpurg, Dapifer hæreditarius
- * Carolus Ferdinandus Poloniæ & Sueciæ Princeps potentissimi Regis Sigismundi filius &c. Episcopus Vratislaviensis.
- Ericus Adolphus Comes de Salm, Dominus de Reifferscheidt, &c.
- Ernestus Salentinus, Comes de Salm, Dñs de Reifferscheidt, &c.
- * Philippus Ernestus Comes de Lowenstein, Wertheim, Rocheforte & Monte acuto &c.
- * Ferdinandus Carolus Comes de Lowenstein, Wertheim, Rocheforte & Monte acuto. **C**
- * Ioannes Albertus Poloniæ & Sueciæ Princeps inuictissimi Regis Sigismundi filius, Episcopus Warmienfis. (Geroltstein.
- Philippus Salentinus Comes de Manderfcheidt, Blanckenheim & Mauritiu Henricus Comes de Nassaw, Catzenelenbogen, Vanden & Dietz, &c.
- * Georgius Franciscus Comes de KönigsEck & Rottenfels &c.
- Iacobus Hutterus Kempensis, Doctor, Senior Iubilarius.
- Hartgerus Henottus Doctor S. Scuerini Præpositus & Decanus ad Diui Andrea.
- Seuerinus Binius Doctor, Vicarius in Spiritualibus Generalis. **D**
- Otto Gereon Archiepiscopus Cyrenensis Doctor.
- Zachæus ab Horrich Doctor, Officialis.
- Henricus Francken Sierstorffius Doctor.
- Georgius ab Eyschen, Licentiatus.
- Ioannes Schwaan, Doctor.
- Difficile mihi est post Principes & Illustrissimum Collegium Metropolitanum, inire numerum eorū, quos è Coloniensi & externo Cle-
ro ob-

ro obseruauit in conferta multitudine Prælatos, & illustres Laicos inter
A quos præcipue memoriae meæ occurrunt.

Ioannes Reinardus à Metternich, Ecclesiæ Moguntinæ, & ad S. Bartholomæum Francofurti Præpositus, Episcopatus Halberstadien, nomine Serenissimi Leopoldi Wilhelmi Austriaci &c. Administrator.

Hieronimus à Wirtzburg, Præpositus Herbipolensis.

Vitus Godefridus à Werdenaw, Decanus Herbipolensis.

Theodorus Adolphus de Reck, Ecclesiæ Paderbornens. Decanus.

Ioan. Wilhelm. à Gerzen conditus Sinzig Ecclesiæ Paderbornens.

B Cantor, Præpositus in Wilshausen.

Erasmus ab Horst, Ecclesiæ Spirensis Custos.

Abbates diuersorum ordinum ac diœcesium plurimi, quorum nomina hic specialiter poni non possunt.

Excellentissimus demum, Illustrissimusque Iudocus Maximilianus Comes in Brunckhorst & Gronselt, Baro Battenbergicus & Rheinburgensis, Dominus in Alpen & Honopel, Cæsareæ Maiestatis, & Serenissimi Bauariæ Ducis Cubicularius & Supremus armamentarij ac tormentorum præfectus & militum dux.

C Principes & illustres domicellas, aliosq; dignitate & nobilitate conspicuos tam ex familijs seu aulis Principum prædictorum, quàm alios designare superuacaneum esse duximus. Obseruandi tamen in primis Consules Colonienfes IOANNES à BOLAND, & IOANNES MICHAELIS à CRONENBERG. Quæstores, Ioannes Oickhouen, & Gerardus Pfeil à Scharpenstein, & Proconsules, Iacobus à Rothkirchen, & Constantinus à Iudde, cum vniuerso Senatu.

Hi oēs ex ordine cū clero deuota venerādo capiti figebāt oscula, quod ipsum ego ex pia quadā curiositate obseruauit, illā, quā Cæsius lib. 2. vite **Caput S.**
S. Engelb. c. 9. describit, fuisse constitutione: ait verò Cæsius: Ita Martyris ENGELB.
caluaria gladijs cadentium confracta & comminuta fuerat, vt de caldario corpore extracto (cōsuetudo erat istius sæculi) particulatim vix posset cōiungi.] Hæc ille.

D Quæ tamen deincipite & frōtis facie tantum sunt accipiēda; nam hæc à cranij cōmissura, temporibus, ac mento, fortibus lacertis parricidæ isti ancipiti ense deiecerant cōminuerantque, vt relicta vestigia satis prodebant. Honoratas osculo S. Martyris reliquias Reuerendissimi DDD. Vicarij in Pōtificialibus, in nouā recōdiderunt Hierotheca, adiūctis duab⁹ laminis, quarū vni prior eleuatio, alteri posterior hæc trāslatio erat inscripta. Hierothecā deinde Serenissimi ac Eminentissimi Dñi FERDINANDI

B

ARCHI-

Processio
publica.

ARCHIEPISCOPI & PRINCIPIS ELECTORIS COLONIENSIS, Dñi nostri Clementissimi &c. nec non Illustrissimi Capituli signo, corā Principibus testibus consignauere, consignatam mox cum publica solemnique pompa supplices circumgestauere. Consules atque vniuersus Coloniensium magistratus, qui præeuntibus imperij fascibus & insignibus, ad chori valuas præstolabantur, vtrumque exeuntis pompæ cingebant latus, suis armati satellitibus, donec suo ordine sacrum subsequeretur corpus.

Circuitus
processionis

Præeuntia enim vexilla & cruces, scholarium excipiebant agmina, quorum vestigia premebant piæ ciuium sodalitates, exinde integer Religiosorum exercitus, qui suis quique distributi ordinibus progrediebatur. Hos proximè sua signa ac studiosorum turmas vigeabant Canoniorum Collegia, quibus insistebat angelica puerorum facem sacris pignoribus prælucentium cohors, quam ponè Illustrissimi Principes, alijque viri Prælati sacram Hierothecam stipantes, & tædarum gestatione venerantes comitabantur. Inde magistratus sese insinuabat Coloniensis, cuius ordinem innumera hominum multitudo claudebat.

*Commen-
ti vt puto,
origo est ex
pictura histo-
ria Romani.
vide Luitpræ-
dum Diac.
lib. 3. c. 6.

Cum ea pompâ sacrati martyris pignus ex æde Metropolitana deducebatur per commentariensis, seu, vt vulgo appellatur, Hachtæ portam versus Diui Laurentij & Martis portā (vulgo Marport) declinabaturque ad locū, qui in ponte (seu auff der Brucken vulgo à Iulij Casaris aut potius Constantini ponte) nominatur (vel quod iuxta veteris vrbis situm, hac in pontem iretur, qui porrigebat se ad Insulā Scotorum olim, nunc S. Martini maioris nuncupatam, atque ad suburbium B. M. V. in Nothuisen, nunc Liskirchen dictum deducebat) inde modico flexu ad plateas quæ ab aureæ libræ, ac pinguis gallinæ insignibus nomen obtinent, descenderunt. Denique ad portam flamineam (vulgo Pfaffen Pfort ab emittendis Sacerdotibus vel à Paphia vt volunt Venere deriuato vocabulo, quam Clericorum portam iam anno 1222. Casarius lib. 6. de mirac. c. 5. vocat, ac proinde falso tradunt Chronica Col prius cæpisse anno 1262. ita vocari, idq. in Clericorum dedecus) Coloniensem præteriere aulam, vnde in Metropolitanam ædem reuerterunt. Supplicationis tempore æra totius ciuitatis concrepuere, ac clerus lætis occinebat vocibus.

Reliqua de populi concursu, tædigerorum numero, ornatu ædium, quas pompa prætergrediebatur, alijsque impêsis & lætitiæ indicijs longius foret disserere. Ea beneuolus Lector faciliè ex Coloniensium zelo & magnificentia æstimabit. Peracta supplicatione, sacris solemniter operatus est Reuerendissimus Cyrenensis, sacro absoluto populus & vniuersa concio dimissi.

CAPVT